

ОТВАРАЊЕ ГАЛЕРИЈЕ ПАВЛА БЕЉАНСКОГ

Музеј града Београда у својим историјама на трећем спрату зграде у Змај Јовиној ул. бр. 1 свечано је отворио 27 марта 1952 године изложбу уметничких дела из збирке Павла Бељанског, која су дотле била изложена у Градском музеју у Сомбору. Том приликом Управник Музеја града Београда Зора Симић-Миловановић поздравила је многобројне присутне госте и отворила је изложбу овим речима:

У свечаном тренутку кад једну драгоцену тековину стављамо на коришћење народу, за његово културно уздицање што је био главни циљ, и једини животни задатак творца ове колекције, у име Извршног одбора града Београда и нашег Музеја пре свега поздрављам господина Павла Бељанског и молим да прими нашу дубоку захвалност. Јер за нашу културу уопште, а посебно за историју културног развоја града Београда, једна овако богата, систематски скупљена збирка, као документарна грађа о уметничком изразу и постигнућу наших уметника у једном одређеном периоду од врло великога је значаја.

Циљ који је поставио себи Павле Бељански колекционисањем најбољих дела наших уметника, створена између два рата, поклопио се са планом рада Музеја града Београда. Брзо смо се споразумели сматрајући да је збирка зрела за документацију једног важног периода уметничког стваралаштва у Београду и да она не сме више остати затворена, разбијена на више страна и недовољно искоришћена, у једном малом провинцијском музеју, у саобраћајном погледу не баш лако приступачном.

Нама је врло жао што и поред најбоље воље нисмо могли да дамо и боље и веће просторије за ову галерију, тако да би свих стотинадесет слика, које збирка садржи, одједном презентирали. Изложили смо само половину. Али ускоро захваљујући Народном одбору града Београда то ћемо моћи да учинимо у новој згради музеја која се пројектује. Том приликом биће штампан и велики каталог са репродукцијама свих дела из збирке.

Наша земља нема велики број приватних колекција, иако их има, оне су мале и фрагментарне. Нису систематски скупљане.

С малим изузетком, ни раније, у деветнаестом веку, није покушавано са скупљањем дела савремених мајстора. Знамо само за збирку кнеза Милоша у Топчидерском конаку, која је поникла из његове личне амбиције да има уметнички портрет свој и чланова своје породице, а онда се наставило и даље са скупљањем. Из истих побуда је никла и она мало доцније старих Карађорђевића. Најзад знамо за ону несрећну галерију слика у манастиру Браћевици под Рудником са око 150 радова, претежно Ђуре Јакшића, која је немаром сва изгорела 1921 године. Остала је само једна једина слика, портрет кнеза Милоша који се у тренутку пожара налазио у другој згради. Стари Народни музеј скупљао је углавном дела старијих уметника, исто тако Матица српска у Новоме Саду и Музеј Јоце Вујића у Сенти. Зато наши одлични импресиони-

сти који су створили чврсту базу за доцније правце, са којима стварно и почиње развој нашег специфично београдског сликарства почетком двадесетог века, нису у тренутку стварања скоро ни примећени. Марко Мурат, Бета Вукановић, са Ристом Вукановићем, Бора Стевановић, Малиша Глишић, Драгомир Глишић, Живорад Настасијевић, Михаило Петровић и други млађи и старији из овога доба тек су почињали. Смела и сунчана платна Надежде Петровић у почетку су наишла на грубу критику и одбацивање. И fine тонске слике Косте Миличевића и колористички богата виђења Милана Миловановића откривена су доцније, у времену између два рата, упоредо са талентима сликара чија су дела изложена у збирци Павла Бељанског. Тако исто остали су незапажени и многи млади таленти, који су на својим првим корацима дали знатне прилоге нашој уметности. Спомењемо само неке: Леона Коена, који је рано прекинуо са радом, младу, рано преминулу Видосаву Ковачевић. Александра Лазаревића-Шацу и Бранка Јевтића, хероја из Првог светског рата.

После Првог светског рата ново основани Музеј савремене уметности имао је други курс и политику. Требало је привући европске уметнике по скупе паре. Вредност је често долазила у други план. О делима наших савремених уметника — Јовану Бијелићу, Милану Коњовићу, Петру Добровићу, Марину Тартали, Милу Милуновићу, Игњату Јобу, Марку Челебоновићу, Сави Шумановићу, Миливоју Узелцу, Петру Лубарди, Зори Петровић, Ивану Табаковићу, Предрагу Милосављевићу, Кости Хакману — још се није довољно мислило. Прилазило им се с највећом оградом и често неповерењем. Међутим пуни здраве, младалачке амбиције они су радили с надахнућем и жарком вером. Ради уметности често су се одрицали и најосновнијег: — парчета хлеба.

Та жарка вера и то одрицање привукло им је и друга Павла Бељанског. Он их је заволео. И они њега. Он је разумео да су његови другови уметници носиоци једног уметничког израза са-

временог им живота; да они својим делима исписују једну страницу наше културне историје и да та дела треба, аналогно књигама, тканинама и другим творевинама људског духа и руку, колекционисати што потпуније, да би се сачувала за будућа поколења.

Посебно о сликарима чија су дела овде изложена говорићемо други пут. Ми их све одавно знамо и волимо. Ми који смо, мање-више, расли са њима, поред њих, као и Павле Бељански, знамо за њихов труд и напоре за борбу да истрају, да издрже у навали све нових и нових праваца у уметности оног доба која је била огромна.

Уметници чија су дела заступљена у збирци Павла Бељанског прошавши скоро сви кроз нашу стару Уметничку школу, постајали су ђаци и следбеници париске школе. Они су били савременици, другови и пријатељи великих француских мајстора. Они су са њима радили, дискутовали и заједнички излагали. Имена Дерен, Бонар, Матис, Бурдел, Лот и Руол и нехотице нам навиру на усне, студирајући дела ових уметника, али не због сличности, него по снази личног и оригиналног тражења и постигнућа. Јер наше сликарство и вајарство у доба између два рата, у полету ликовно изживљеног народа са пребогатом и највишег домета уметничком традицијом, добило је своју физиономију и специфичну карактеристику, која га издваја у општем стилу онога времена.

Као што су наши стари средњевековни сликари Теодор из Студенице, Георгије из Милешева, Јован из Пећске Патријаршије, Макарије из Љубостиње, Константин из Раванице и многи други, снагом свога темперамента дали својим делима у оно време карактеристику не само своје личне индивидуалности, него и индивидуалности своје земље и народа коме су припадали, тако су и наши уметници у раздобљу између 1918 и 1941 године убележили у своја дела специфични акценат свога времена.

Упоредујући каталог прве југословенске изложбе 1904 године, одржане у

Београду, историске изложбе у развоју наше уметности двадесетог века, која је недвосмислено показала преоријентацију нашег уметничког живота, и позније, ми видимо да је наша уметност, ступивши на почетку века храбро на ново тле стално ишла напред, без уступка, по линији и квантитативног и квалитативног успона.

Знамо колико је било великих искушења, колико жртава. Било је и тешког живота, сиромаштва и глади, борбе да се не поведе за модом; — да се буде напредан, али да се не падне у екстравагантност, да се не застрани и не изгуби тле под ногама. Борба је била велика. Могућност лаког успеха још већа. Борци су се смењивали. Али су остајала дела, као драгоцену културну наслеђа и документарни материјал о успесима и неуспесима, о чврстини корака и клечању, о исправном ставу и грешкама.

Павле Бељански је то пратио с љубављу и разумевањем и полако је и свесно одабирао.

И многи од уметника, његових блиских другова и пријатеља, није ни слутио да се и он сам често одрицао много чега, као и они, да би макар и најскромније притекао у помоћ. Скоро свака од ових изложених слика има своју малу посебну историју како је dospela у збирку. Проводећи дане и дане у сиромашним избама београдских уметника, — јер у то доба са врло малим изузетком наши уметници нису имали атељеа за рад, — проводећи поред њихових штафелаја, пратећи њихова стварања од првих потеза кичице, дешавало се да је Бељански осетивши одлучан тренутак надахнућа скидао још мокру и недовршену слику, отимао, и односио да је сачува за поколења.

Ову збирку није стварао капитал, — него пара по пара, — из дана у дан, — од месеца до месеца, кроз дугих тридесет година. Али изнад свега њу је створила огромна љубав за уметничко дело, која је произлазила из осећања једног естетe *par excellence*, широке културе, сигурног укуса, — из његове свесности да је сваки човек дужан да да

Сл. 1 — Марино Таргаља: *Млади дипломата*

један допринос своме народу, по својим могућностима.

А могућности Павла Бељанског су велике и драгоцене. Његова збирка данас је најпотпунија збирка уметничких дела која су створили наши уметници у раздобљу између два рата. И не само најпотпунија, него и најодабранија, најјача по избору, по квалитету.

Било је задовољство аранжирати ову изложбу, стављати слику уз слику.

По снази, иако сасвим супротног колорита и валера, сва ова дела стоје чврсто једно уз друго. Ма на ком зиду, у ма ком осветлењу она се „држе“.

Скоро свака од ових слика била је више пута излагана у иностранству на међународним изложбама; у Енглеској, Холандији, Белгији, Италији, и другим земљама на западу, и увек су биле међу првима запажене. Још 1927 године Тарталијин портрет младог дипломате добио је другу медаљу. На великој изложби народа Југославије деветнаестог и двадесетог века у Београду, Загребу и даље у иностранству, од тридесет и шест слика наших уметника позајмљено је из ове збирке једанаест.

Отварањем ове галерије у Музеју града Београда ми данас обележавамо уистини један важан датум не само у раду нашег Музеја, него, што је још важније, важан датум у историји културног развоја нашега града и културног развоја целе наше домовине.

И као што Павле Бељански воли своје другове уметнике за оно што су давали и још увек дају, — тако данас и ми њега волимо и волеће га генерације и генерације за неоцењиви дар што им га је за свога живота припремио, — дар из кога ће учити и којим ће се поносити, јер Павле Бељански сматра да његова колекција заиста припада нама свима, народу.

Хвала Павлу Бељанском.

INAUGURATION DE LA GALERIE DES TABLEAUX DE LA COLLECTION DE PAVLE BELJANSKI AU MUSÉE DE LA VILLE DE BEOGRAD

Z. SIMIĆ-MILOVANOVIC

Cette collection occupe une place importante dans notre vie culturelle en général et dans le développement culturel de la ville de Beograd en particulier, car ces toiles témoignent du niveau des réalisations de nos artistes dans l'«entre-deux guerres».

Les artistes représentés dans la collection de Beljanski, ayant presque tous passé par notre ancienne Ecole d'art de Beograd, devenaient des disciples et protagonistes de l'école de Paris. Ils étaient des contemporains, camarades et amis de grands maîtres français. C'est avec eux qu'ils travaillaient. Les noms de Darain, Bonnard, Matisse, Bourdelle Lhote, Rouault nous viennent d'eux même à l'esprit devant les oeuvres de ces artistes. Ce n'est pas la ressemblance qui nous inspire cette comparaison, c'est au contraire leur personnalité puissante et l'originalité de leur expression. Car notre peinture et notre sculpture entre les deux guerres ont eu une physionomie spécifique, particulière, résultant de l'élan d'un peuple ayant la maturité de la conception des formes et une riche tradition artistique.

Pourtant dans notre milieu ces artistes ne réussirent pas toujours à s'affirmer. On ne s'occupait pas encore assez de Jovan Bi-

jelić, Milan Konjović, Petar Dobrović, Marino Tartaglia, Milo Milunović, Ignat Job, Ivan Radović, Marko Čelebonović, Milivoje Uzelac, Sava Šumanović, Petar Lubarda, Stojan Aralica, Zora Petrović, Ivan Tabaković, Predrag Milosavljević, Nedeljko Gvozdenović, Kosta Hakman. Mais il travaillaient avec beaucoup d'inspiration et une foi ardente, pleins de saines ambitions juvéniles. Il renonçaient souvent, à cause de l'art, à l'indispensable: à un morceau de pain. Cette ardeur et cette abnégation ont attiré Pavle Beljanski. Passant des jours dans les ateliers pauvres et délabrés des artistes de Beograd, près du chevalet, suivant leur création du premier coup de pinceau, il arrivait à Beljanski d'arracher le tableau pas encore sec et inachevé des mains de l'artiste, ayant compris qu'il fallait conserver ce tableau pour les générations à venir. Sa collection est aujourd'hui non seulement la collection la plus complète d'oeuvres de nos artistes, créées entre les deux guerres. Elle est aussi d'un choix parfait, et la plus forte par la qualité des toiles.

Illustration dans le texte:
Fig. 1 — Marino Tartaglia: Le jeune diplomate